

Integriteit onafhankelijk onderzoek naar missers kan beter

Exclusief voor abonnees

07-07-2014

SPELREGELS VOOR ONAFHANKELIJK ONDERZOEK

Sinds affaires zoals die van de Tilburgse hoogleraar Diederik Stapel staat de integriteit van wetenschappelijk onderzoek hoog op de maatschappelijke agenda. Maar hoe onafhankelijk is onafhankelijk vragen Hans Hoek en Ria van den Dungen-Schröder van C3 adviseurs zich af. Ze geven een aantal voorzetten voor het ontwikkelen van een gedragscode voor onafhankelijk onderzoek naar mogelijke bestuurlijke missers.

Zodra er iets mis is in de samenleving wordt een ‘onafhankelijk’ onderzoek gestart. Zo onderzoekt Hans Borstlap de situatie bij de NZa. De Tweede Kamer houdt nu een parlementaire enquête naar woningcorporaties en onderzoekt het ICT-beleid van de overheid. Sinds affaires zoals die van de Tilburgse hoogleraar Diederik Stapel staat de integriteit van wetenschappelijk onderzoek hoog op de maatschappelijke agenda. Maar hoe staat het met de integriteit van onderzoek naar ‘misstanden’ in de maatschappij en bij organisaties? Kan Borstlap nog concluderen dat de raad van bestuur van de NZa correct gehandeld heeft, na alles wat er al gepubliceerd is? Kan de commissie Van Vliet de corporaties wel goed onderzoeken als de voorzitter vooringenomen is en een paar ondervraagden ook onderwerp van justitieel onderzoek zijn?

Kwaliteit laat te wensen over

Het doen van goed onafhankelijk onderzoek is niet eenvoudig. De kwaliteit en integriteit van dit soort onderzoek laat nogal eens te wensen over. Dit soort onderzoek is eenmalig en gericht op de feitelijke gang van zaken die tot de ‘misstand’ hebben geleid. Doel van het onderzoek is om klaarheid te scheppen in de ontstane situatie en te leren van de gemaakte fouten. Het onderzoek vindt plaats bij de overheid, een not-for-profit-organisatie of een bedrijf. Calamiteiten of incidenten, het gevoerde beleid, kritiek op bestuur en management, problemen met financiën, vastgoed, projecten, of zorg- en dienstverlening kunnen aanleiding zijn voor een onderzoek. Hoek en Van den Dungen-Schröder geven vanuit hun ervaring als opdrachtgever en onderzoeker bij dergelijk onderzoek een aantal voorzetten voor het ontwikkelen van een gedragscode voor onafhankelijk onderzoek naar mogelijke bestuurlijke missers.

1. Goed onafhankelijk onderzoek begint met de juiste opdrachtgever. Belangrijk is dat de opdrachtgever zelf geen onderwerp van onderzoek is en geen baat heeft bij een bepaalde uitkomst. De opdrachtgever moet dus altijd een instantie zijn die zoveel mogelijk buiten het te onderzoeken proces staat. Belangrijk is ook dat de opdrachtgever anderen, zoals OR en cliëntenraad, in de gelegenheid stelt om invloed te hebben op de opdrachtformulering. De opdracht voor een onafhankelijk onderzoek moet transparant zijn voor alle betrokkenen. Daarom moet van tevoren vastliggen wie, wanneer en waarom betrokken wordt en op welke wijze.

2. De inhoud en de grenzen van het onderzoek worden door de opdrachtgever vastgesteld. Het onderzoek moet onafhankelijk zijn. De opdrachtformulering moet neutraal zijn en geen vooringenomen standpunt bevatten. De opdracht moet de onderzoeker ook ruimte bieden zijn onderzoek breder uit te voeren, als hij bij het onderzoek zaken aantreft die om nadere verheldering vragen.

3. De opdrachtgever benoemt zelf een of meerdere ‘onafhankelijke’ onderzoekers. Die onafhankelijkheid betekent meestal niet meer dan dat de onderzoekers geen banden hebben met de betreffende organisatie. De onderzoekers moeten echter ook deskundig zijn. Ze moeten methodologisch geschoold zijn en weten hoe ze goed onderzoek moeten doen. Te gemakkelijk wordt verondersteld dat een rechter, een ex-politicus of een ervaren bestuurder ook in staat is om goed onafhankelijk onderzoek te doen.

4. De onafhankelijkheid van de onderzoeker kan niet los worden gezien van de maatstaven die hij aanlegt bij het verrichten van het onderzoek. Baseert hij zich uitsluitend op eigen ervaringen en eigen deskundigheid? Of speelt de politieke overtuiging en een moreel oordeel over de situatie een rol? Gaat de onderzoeker uit van een ideaaltypische situatie of heeft hij ook oog voor de dagelijkse gangbare praktijk? Vragen, waarop zowel de opdrachtgever als de onderzoeker tevoren het (zelfde) antwoord moeten hebben, om de onafhankelijkheid van de onderzoekers zeker te stellen.

5. De onderzoeker is verantwoordelijk voor een goede onderzoeksopzet, een zorgvuldige procedure en werkwijze en behoort deze tevoren te expliciteren. Welke documenten worden bestudeerd? Wie worden gehoord in het onderzoek? Is deelname aan een onderzoek verplicht? Wat zijn de rechten en plichten van de gesprekspartners? Hoe wordt omgegaan met anonimiteit? Wordt hoor en wederhoor toegepast en zo ja op welke wijze? Hoe vindt de analyse plaats? Hoe borgt de onderzoeker dat hij niet vanuit een tunnelvisie naar de bevindingen kijkt? Wie mag commentaar geven op het conceptrapport en hoe gaat de onderzoeker met dit commentaar om? Hoe vindt verantwoording plaats van de gehanteerde procedure en methoden? Is het onderzoeksrapport vertrouwelijk of (gedeeltelijk) openbaar?

De integriteit van onafhankelijk onderzoek naar misstanden neemt fors toe als deze spelregels beter in acht worden genomen.

Mr. H.M.A.J. van den Dungen-Schröder is gezondheidszorgjurist en toezichthouder.

Dr. Ir. H. Hoek is governance-adviseur in de gezondheidszorg.

Beiden zijn verbonden aan C3 adviseurs en managers en voeren regelmatig onafhankelijk onderzoek naar bestuurlijke vraagstukken uit.

<http://www.c3am.nl/>

Auteur(s):

Hans Hoek

Ria van den Dungen-Schröder

Dit artikel is gepubliceerd in:

GU2014jul